

KULTUREN

Kv Banken 6

fornlämning Dalby 40:1,
Dalby socken, Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2014-2015

KULTURMILJÖRAPPORT 2015:32
GERTIE ERICSSON OCH AJA GULDÅKER
KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Genomförande och resultat.....	5
Besiktning 21 augusti 2014.....	5
Arkeologisk förundersökning.....	8
Sammanfattning	10
Administrativa och tekniska uppgifter.....	11
Referenser.....	12
Bilagor	12
Bilaga 1:	13

Figur 1. Dalby medeltida bytomt, fornlämning Dalby 40:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

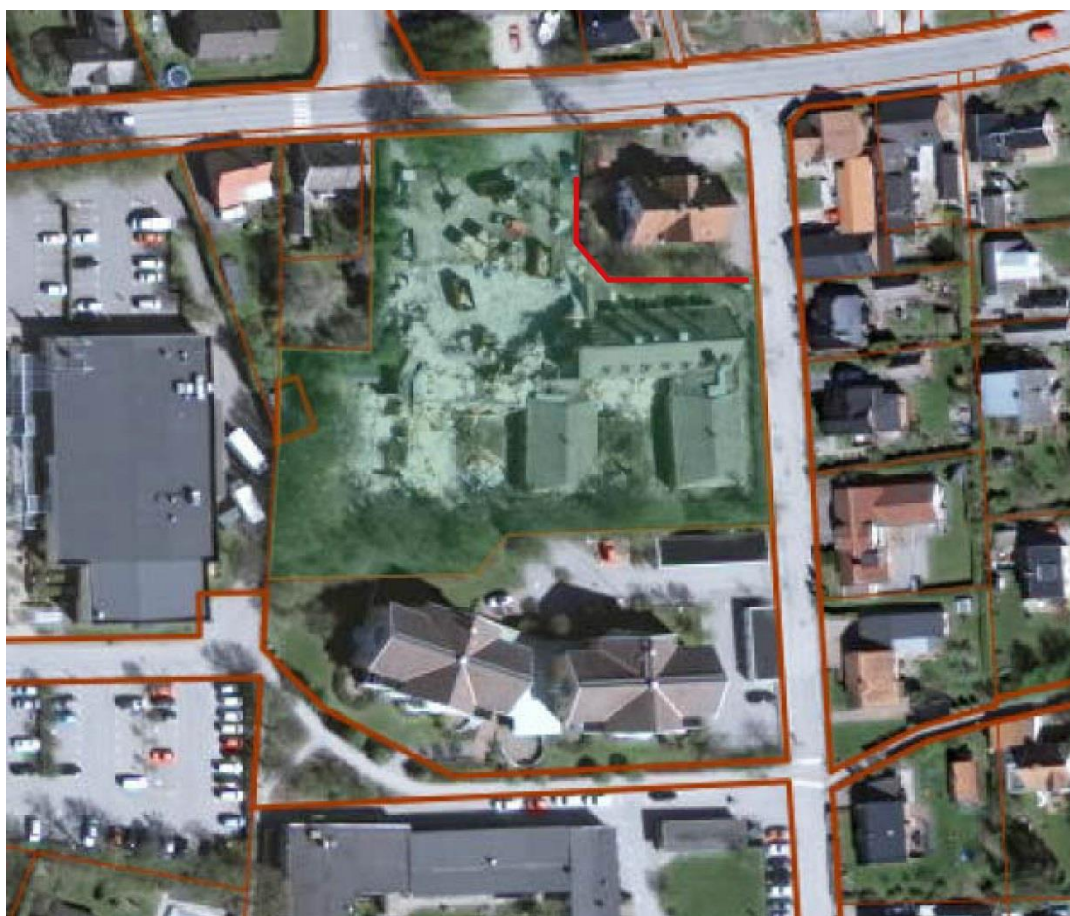
En besiktning gjordes av kv Banken 6 i Dalby, fornlämning RAÄ Dalby 40:1, den 21 augusti år 2014 på uppdrag av Länsstyrelsen. Fastigheten är belägen i den östra delen av fornlämning Dalby 40:1. En äldre byggnad som varit belägen centralt på tomten, orienterad i östvästlig riktning, hade rivits och tomten hade schaktats ur inför nybyggnation. En äldre byggnad fanns i det nordvästra hörnet av fastigheten, vilken ligger kvar på tomtens ursprungliga nivå. En arkeologisk förundersökning genomfördes av de återstående arbetena, enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr: 431-21243-2014).

Fornlämningsmiljö

Dalby är en medeltida by som kunde ha utvecklats till en stad, med en starkt kyrklig organisation. Det visar på att Dalby hade stor betydelse i 1000-talets kyrkliga och världsliga politik. Vid kyrkan finns lämningar under mark av en medeltida kungsgård och ett kloster. Från det senare finns även stående byggnader bevarade. Dalby kyrka är en av de äldsta ännu stående stenkyrkorna i Norden. Sannolikt började den uppföras på initiativ av kung Sven Estridsen omkring år 1060, i anslutning till en befintlig kungsgård. Vid arkeologiska undersökningar väster om kyrkan har lämningarna av en palatsliknande byggnad

dokumenterats. Denna har tolkats som kungsgårdens huvudbyggnad och bör ha uppförts samtidigt som kyrkan. Omkring år 1100 inrättades ett augustinerkloster i Dalby, troligen först i den gamla kungsgården, sedan i nyuppförda byggnader norr om kyrkan. Klostret förstördes delvis vid en brand år 1388 men återuppbyggdes. Under loppet av medeltiden utvecklades klostret till en av de största jordägarna i Skåne. I samband med att klostret vid reformationen indrogs till kronan och förlänades till fräsepersoner förföll kyrkan successivt. Sin nuvarande utformning fick kyrkan år 1758. Få andra orter i Skåne som inte blev städer under medeltiden kan uppvisa ett så rikligt skriftligt källmaterial som Dalby. Först genom klostrets intäktsbok från år 1530 ges en helhetsbild av byn som då omfattar 38 gårdar.

I kv Klockaren norr om kyrkan har medeltida källare byggda av natursten påträffats. I samband med ombyggnation av Skjutsstallarna i Dalby sänktes golvnivåer, grävdes för dränering, ledningsdragningar och en ny mur uppfördes. Intakta medeltida kulturlager påträffades från 0,50 m djup och ner till schaktbotten på 0,80 m djup. Ett brandlager påträffades på 0,60 m djup, och moränen fanns vid ett djup av 1,80 m. En äldre gårdsplan påträffades vilket tyder på att en äldre gård har legat på platsen (Karlsson 2005).

Figur 2. Hela kv Banken, med aktuell fastighet markerad med grönt, och det område som kunde övervakas arkeologiskt är markerat med en röd linje.

Genomförande och resultat

Besiktning 21 augusti 2014

Tomten sluttar mot söder, med en markant höjdskillnad mellan den norra delen och den södra delen. På den södra halvan hade endast 0,10 - 0,50 m grävts bort, och schakten omfattade grässvål, matjord och utjämningslager som var utlagda i samband med uppförandet av den nu rivna byggnaden (figur 3, 4 och 5). Stora delar av tomten var redan utschaktade i samband med den tidigare byggnationen. På den södra delen hade två djupare schakt grävts som var ca 5,00x5,00x1,50 m, och sektionerna visade att huvudsakligen raseringsmaterial från den rivna byggnaden hade berörts.

I norr var schakten mellan 2,00-4,00 m djupa. I den västra sektionen kunde endast moränlera och geologiskt bildade lager iakttas, samt ett ytligt matjordstäck. I det nordvästra hörnet fanns en grund stratigrafi, en sekvens med svårdaterade kulturlager, under matjord och bärlager från en tidigare parkering. Denna stratigrafi sträckte sig ända till Skolgatan i öster. Längst i väster var kulturlagrets tjocklek omkring 0,30 m medan det i öster var upp till 0,50 m. Kulturlagret bestod av humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, enstaka djurben, tegelkross och kalkbruk, en handsmidd spik, småsten.

Figur 3. Besiktning av den västra sektionen, den 21 augusti 2015. Fotografi från öster.

Figur 4. Besiktning av det nordvästra hörnet, den 21 augusti 2015. Fotografi från sydöst.

Figur 5. Den nordöstra sektionen, med en större nedgrävning och kulturlager. Fotografi från sydväst.

Figur 6. Schaktning av den norra kanten för L-stöd. Fotografi från öster.

Figur 7. Den norra sidan färdigschaktad. Fotografi från öster.

Arkeologisk förundersökning

Markingreppet för L-stöd startades i den östra delen. Schaktningarna gjordes med släntning mot söder, ner till 2,20 m djup. En yta som var ca 50,00 m lång, och 2,00 m bredd schaktades av (figur 6 och 7). De övre 0,20 m bestod av matjord. Därunder framkom 0,60-1,35 m sentida utjämningslager, troligen utlagda i samband med att det befintliga huset byggdes under 1900-tal. Under utjämningslagret framkom raseringslager i den östra delen, som sträckte sig ner till mellan 0,80-1,30 m djup. Därunder vidtog ett kulturlager tolkat som ett odlingslager som brukats under lång tid, möjligen i form av hushållsnära odling. Det var finkornigt, torrt, magert och kompakt, med inslag av småsten, träkol, bränd lera och djurben. Kulturlagren var uttorkade vilket gav en diffus stratigrafi. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera framkom vid 1,40 m djup och vid ca 1,60 m framkom stenig och grusig undergrund. I både den östra delen ut mot Skolgatan, och centralt i schaktet dokumenterades stora ingrepp återfyllda med sentida material. De härrör troligen från markarbeten som utförts inför byggnationen av den nu rivna bebyggelsen. Schaktet vek av mot norr, och den västra sektionen kunde dokumenteras. Djupet var här endast ca 1,40 m, på en sträcka av 5,00 m.

Den sista delen schaktades inte i samband med de övriga arbetena och de gjordes istället i maj 2015. Vid de fortsatta arbetena förlängdes den nordsydligt orienterade sträckningen mot norr, ingreppet skedde med släntning till som djupast 1,20 m (figur 8 och 9). Kulturlagren var uttorkade varför stratigrafien också var otydlig. Dock framkom bebyggelserester i form av syllstenar i två rader, till en 3,00 m bred byggnad. Byggnadens orientering förefaller vara nordvästlig - sydöstlig. Utanför syllstensraden i söder framkom även en stenläggning med en bredd av cirka 1,00 m. Stenläggningen kan ha varit placerad intill husfasaden för att leda bort ytvatten. Inne i byggnaden fanns även indikationer på ett stenlagt golv där området längst västerut hade ett bärlager av grus, medan det östra hade mer lerinblandning. Möjligen kan det tyda på olika funktioner och rumsindelning i byggnaden. Träkol förekom bara sparsamt varför byggnaden sannolikt inte har hyst någon eldstad, åtminstone inte i det undersökta området. Ett område söder om byggnaden uppvisade tecken på att odlingsjord förekom, där leran var förbättrad med träkol och grus. En skärva yngre rödgerskeramik påträffades i odlingslagret. Området längst i norr var skadat av tidigare schaktningsarbeten, möjligen i samband med byggandet av den rullstolsramp som finns norr om den befintliga byggnaden öster om schaktningsarbetena.

Figur 8. Den sista delen, som schaktades i maj 2015, från söder.

Figur 9. Samma område, sett från norr.

Sammanfattning

En besiktning gjordes av kv Banken 4 och 5 i Dalby, på uppdrag av Länsstyrelsen. Fastigheten är belägen i den östra delen av fornlämning Dalby 40:1. En arkeologisk förundersökning genomfördes därefter av de återstående arbetena.

Schaktningarna startades i öster, för L-stöd. De övre 0,20 m bestod av matjord. Därunder framkom sentida utjämningslager, troligen utlagda i samband med att det befintliga huset byggdes under 1900-tal. Under utjämningslagret framkom raseringslager, i den östra delen. Därunder vidtog ett kulturlager tolkat som ett odlingslager som brukats under lång tid, möjligen i form av hushållsnära odling. Kulturlagren var uttorkade, vilket gav en diffus stratigrafi. Gul moränlera framkom vid 1,40 m djup och vid ca 1,60 m framkom stenig och grusig undergrund. I både den östra delen ut mot Skolgatan och centralt i schaktet fanns stora ingrepp återfyllda med sentida material. De härrör troligen från markarbeten som utförts inför byggnationen av den nu rivna bebyggelsen. Schaktet vek av mot norr, och den västra sektionen kunde dokumenteras.

Den sista delen schaktades inte i samband med de övriga arbetena utan de utfördes istället i maj 2015. Vid de fortsatta arbetena förlängdes den nordsydligt orienterade sträckningen mot norr. Kulturlagren var uttorkade varför stratigrafin också var otydlig. Dock framkom bebyggelserester i form av syllstenar i två rader, till en 3,00 m bred byggnad. Byggnadens orientering förefaller vara nordvästlig - sydöstlig. Utanför syllstensraden i söder framkom även en stenläggning med en bredd av cirka 1,00 m. Stenläggningen kan ha varit placerad intill husfasaden för att leda bort ytvatten. Inne i byggnaden fanns även indikationer på ett stenlagt golv där området längst västerut hade ett bärlager av grus, medan det östra hade mer lerinblandning. Möjligen kan det tyda på olika funktioner och rumsindelning i byggnaden. Träkol förekom bara sparsamt varför byggnaden sannolikt inte har hyst någon eldstad, åtminstone inte i det undersökta området. Ett område söder om byggnaden uppvisade tecken på att odlingsjord förekom, där leran var förbättrad med träkol och grus. En skärva yngre rödgodskeramik påträffades i odlingslagret.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-21243-2014	Fornlämning nr/art	RAÄ 40:1
Socken/stad	Dalby	Socken-/Stadsnr	
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Banken 6

Typ av exploatering	Husbyggnation
Uppdragsgivare	Riksbyggen ekonomiska förening
Typ av undersökning	FU
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson
Övrig personal	Aja Guldåker
Fältarbetstid	2014-09-15 till 2015-05-07

Fälttid	
Arkeolog	8 h
Maskin	-

Undersökningens omfattning	
Yta	115 m ²
Kubik	233 m ³
Schaktmeter	-

Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	8x700= 5 600
Rapport	8x700= 5 600
Analys	-
Övrigt	-
Summa:	11 200 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Traktamente	132 SEK
Körersättning	156 SEK
Summa	288 SEK

Summa, faktisk	11 488 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	LUHM 32571:1
Arkivmaterial, förvaring	Hos LUHM; kopior i Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	4 A3: 3 planritningar skala 1:100, 3 sektionsritningar skala 1:20.
Foto	30 digitala fotografier.
Analys	-
Övriga upplysningar	-

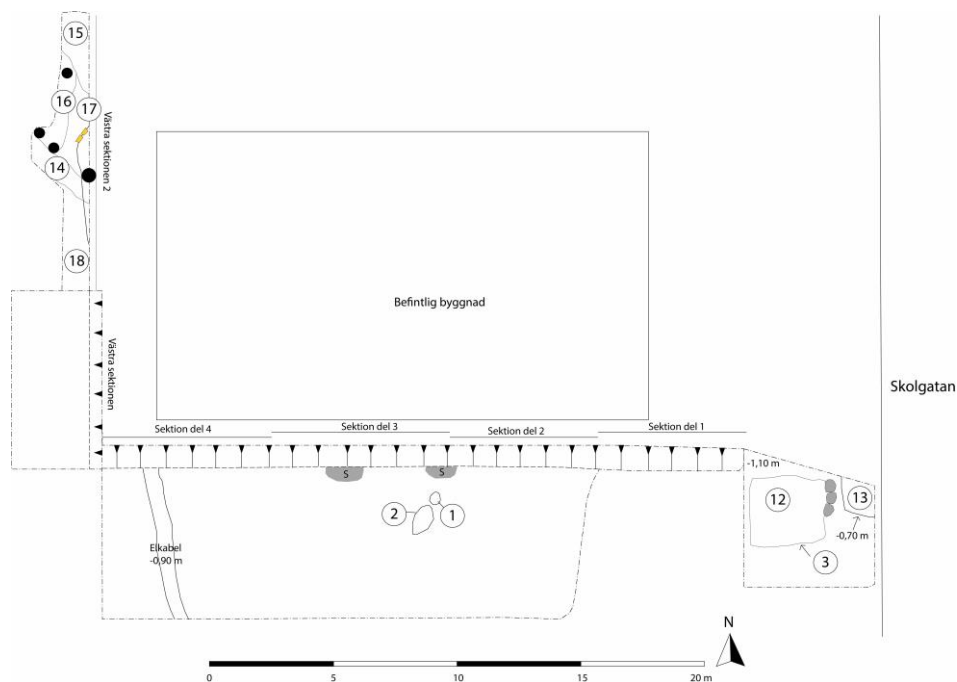
Referenser

Karlsson, M. 2005. Kv Gästis 1, Dalby medeltida bytomt, RAÄ 40, Dalby socken. Arkeologisk förundersökning 2000. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 161*. Kulturen, Lund.

Bilagor

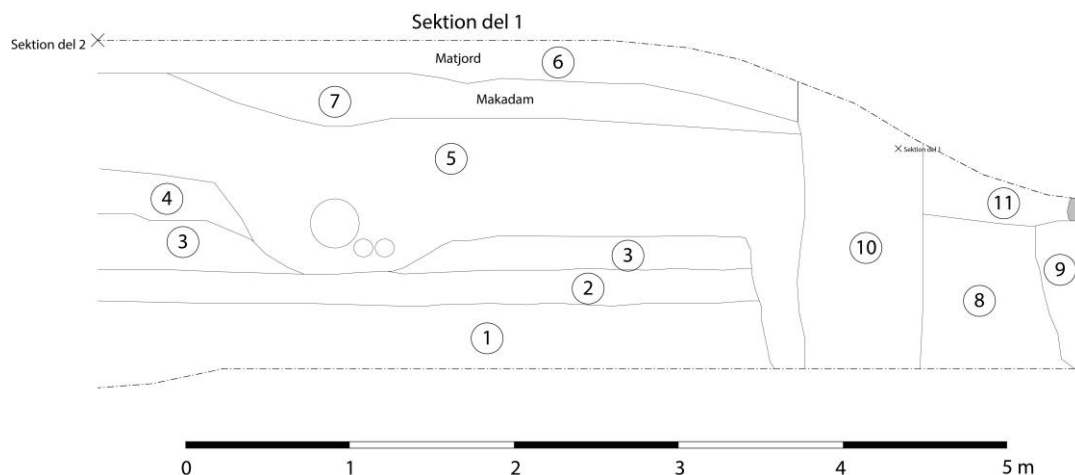
1. Plan- och sektionsritningar.
2. Fyndlista.

Bilaga 1:

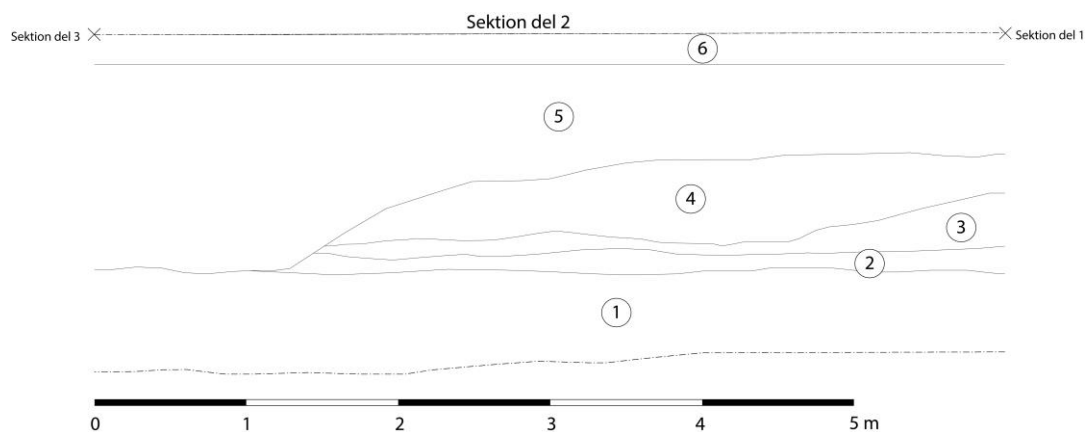
Figur 10. Planritning över de utförda arbetena. Beskrivning nedan:

1. Mindre stenskott stolphål, fyllt med 3.
2. Oval nedgrävning, dock endast mindre svacka fyllt med 3.
3. Brun humus, finkornig, torr, mager, kompakt. Inslag av småsten, träkol, bränd lera, djurben, spik. Troligen ett odlingslager som använts under lång tid.
12. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt med tillhörande stengrund. Mindre byggnad, troligen 1700-1800-tal.
13. Sentida nedgrävning återfylld med grå grus.
14. Stenläggning satt i grus, troligen utanför byggnad.
15. Fyllning i nedgrävning, grå/gul kompakt lera.
16. Stenläggning i grus, tolkad som en förstuga.
17. Stenläggning i gulbeige lera, rumsindelning. I kanten av 17 finns en stor sten.
18. Grus/makadam.

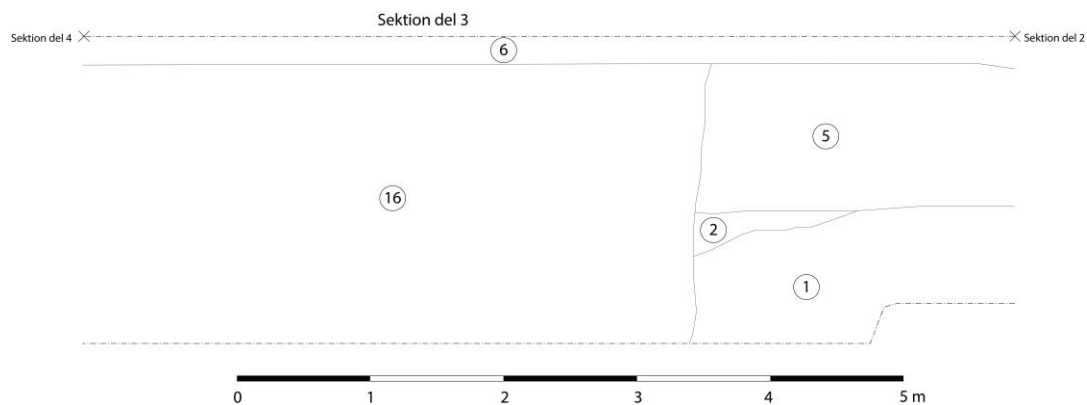
Figur 11. Sektion del 1, beskrivning nedan:

1. Stenig och grusig undergrund.
2. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
3. Brun humus, finkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, träkol, bränd lera, djurben och spik. Troligen ett odlingslager som använts under lång tid.
4. Gult tegel, rött tegel, betong. Sentida raseringslager.
5. Brun humus, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, betong, tegelkross, makadam och grus. I botten låg ett rör, så tolkningen blir utjämning och fyllning i en rörgrav, sentida.
6. Matjord.
7. Makadam.
8. Fyllning i sentida brunnsnedgrävning.
9. Makadam.
10. Sentida brunnsnedgrävning.
11. Matjord.

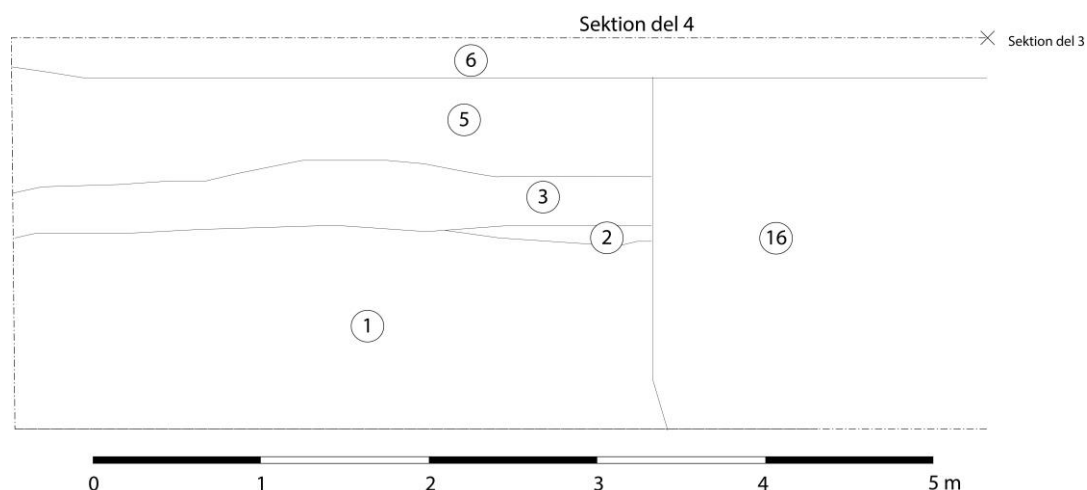
Figur 12. Sektion del 2, beskrivning nedan:

1. Stenig och grusig undergrund.
2. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
3. Brun humus, finkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, träkol, bränd lera, djurben och spik. Troligen ett odlingslager som använts under lång tid.
4. Gult tegel, rött tegel, betong. Sentida raseringslager.
5. Brun humus, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, betong, tegelkross, makadam och grus. I botten låg ett rör, så tolkningen blir utjämning och fyllning i en rörgrav, sentida.
6. Matjord.

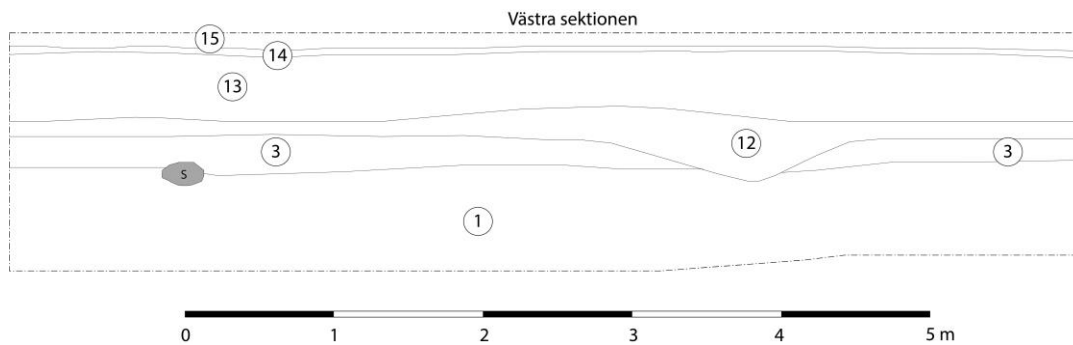
Figur 13. Sektion del 3, beskrivning nedan:

1. Stenig och grusig undergrund.
2. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
5. Brun humus, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, betong, tegelkross, makadam och grus. I botten låg ett rör, utjämning och fyllning i en rörgrav, sentida.
6. Matjord.
16. Stor sentida nedgrävning, återfylld med skrot, samt humus. Har troligen med byggnationen av nu riven bebyggelse att göra.

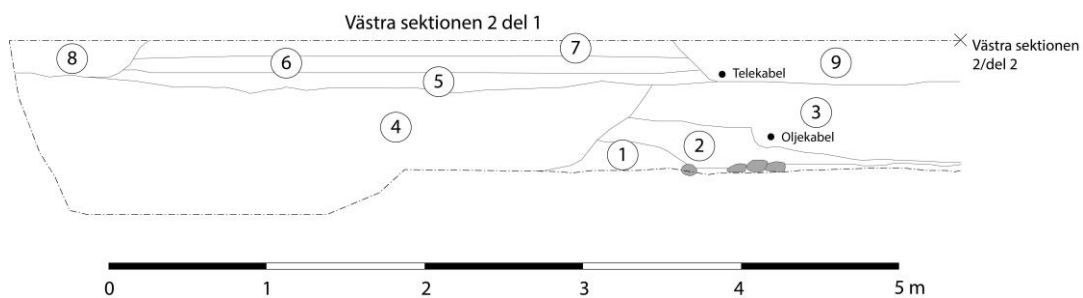
Figur 14. Sektion del 4, beskrivning nedan:

1. Stenig och grusig undergrund.
2. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
3. Brun humus, finkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, träkol, bränd lera, djurben och spik. Troligen ett odlingslager som använts under lång tid.
5. Brun humus, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, betong, tegelkross, makadam och grus. I botten låg ett rör, utjämning och fyllning i en rörgrav, sentida.
6. Matjord.
16. Stor sentida nedgrävning, återfylld med skrot, samt humus. Har troligen med byggnationen av nu riven bebyggelse att göra.

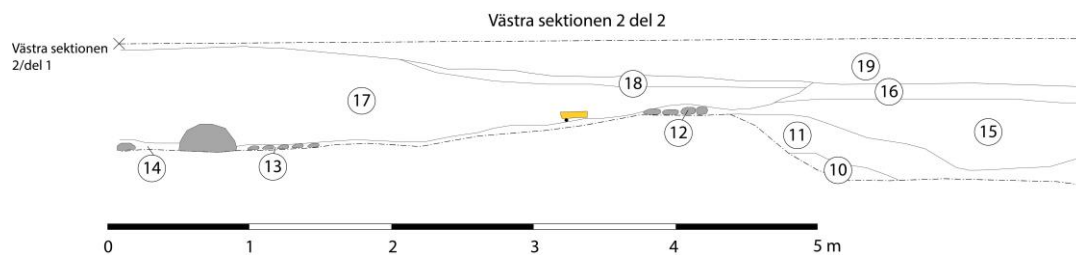
Figur 15. Västra sektionen, beskrivning nedan:

1. Stenig och grusig undergrund.
3. Brun humus, finkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, träkol, bränd lera, djurben och spik. Troligen ett odlingslager som använts under lång tid.
12. Gult, grovkornigt grus, grå lera. Utlagt som bärlager inför byggnation av befintlig byggnad.
13. Brun humus, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av gult grus, sentida uppfyllnad för befintlig byggnad.
14. Gult, grovkornigt grus. Bärlager.
15. Matjord.

Figur 16. Västra sektionen 2 del 1, beskrivning nedan:

1. Moränliknande lera med grusinblandning. Sentida utjämning.
2. Brun, fet, grusinblandad lera, finkornig, torr och något kompakt. Odlingslager.
3. Packad grus och makadam. Fyllning i kabelschakt.
4. Fyllning i nedgrävning, fet, kompakt, finkornig, torr lera. Packning kring sentida rullstolsramp i öster.
5. Sand. Bärlager.
6. Grus. Bärlager.
7. Singel. Gårdsbeläggning.
8. Makadam. Fyllning i ledningsgravar.
9. Makadam. Fyllning i ledningsgravar.

Figur 17. Västra sektionen 2 del 2, beskrivning nedan:

- 10. Morän.
- 11. Brunsvart, grusinblandad lera med kolprickar, något kompakt, torrt, fett och finkornigt. Äldre markhorisont.
- 12. Stenläggning, gång, utanför hus.
- 13. Stenläggning i grus mot byggnad.
- 14. Stenläggning i grusinblandad lera, inomhus, torrt, något fett och något kompakt. Rumsindelning.
- 15. Finkrossad sten med inslag av kullersten. Utjämning av terräng.
- 16. Grus, utjämning.
- 17. Packad grus och makadam, fyllning i kabelschakt.
- 18. Fin sand, utjämning.
- 19. Grus.

Bilaga 2: Fyndlista

LUHM 32571:1

Kv Banken 6, Dalby, FU 2014- 2015

Lst. Dnr. 431-21243-2014

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt
1	NVschakt/1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	-	Buk	1	6

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2015

- 2015:1 Flyinge 22:49, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2013-2014. Carita Melchert.
2015:2 Kv Botanicum 15, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth & Aja Guldåker.
2015:3 Kv Fredrik 8, Ystad. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:4 Kv Tegnér 1, Lund. Geoteknisk undersökning m. fl. 2014. Aja Guldåker.
2015:5 Kv Bävern 1, Trelleborg. Översiktlig förundersökning. 2014. Ivan Balic.
2015:6 Utbyggnad av Södra stambanan, sträckan Flackarp – Lund C. Arkeologisk utredning steg 1 2014. Ivan Balic & Johan Wallin.
2015:7 Adelgatan. Arkeologisk förundersökning 2013 och 2015. Aja Guldåker.
2015:8 Stora Råby 34:16, Stora Råby fornlämning nr 10:1 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
2015:9 Kv Sankt Mikael 16, Lund. Arkeologisk förundersökning och geoteknisk undersökning 2014. Aja Guldåker & Ivan Balic.
2015:10 Innerstaden 2:1, Stortorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth.
2015:11 Trafikplats Gastelyckan – Lund Norra. Arkeologisk utredning 2015. Mattias Karlsson.
2015:12 Fjärrvärme m. m. i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2010–2011. Aja Guldåker.
2015:13 Trädgårdsarkeologisk förundersökning vid Ulefos Hovedgaard i Norge, 2015. Aja Guldåker.
2015:14 Kv Sankt Måns 4, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
2015:15 Skegrie 14:11, Skegrie socken, Trelleborgs kommun, Antikvarisk medverkan. Henrik Borg.
2015:16 Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:17 Kv Trädgården 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
2015:18 Kv Sankt Mårten 28, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
2015:19 Kv Repslagaren 29 Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Ivan Balic.
2015:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
2015:21 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:22 Vård- och underhållsplan. Ballingstorpsparken och Per Olsgården. 2015. Carita Melchert och Gunilla Gardelin.
2015:23 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2012-2015. Carita Melchert.
2015:24 Falsterbo 2:22, fornlämning Falsterbo 15:1, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Kompletterande arkeologisk förundersökning. Ivan Balic och Gertie Ericsson.
2015:25 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2015. Carita Melchert.
2015:26 Kv Föreningen 2, Lund. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin.
2015:27 Kv Grynmalaren 31 och 33, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:28 Kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
2015:29 Kv Sankt Mikael 13, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:30 Innerstaden 2:1 – Svartbrödersgatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:31 Kv Gråbröder 16, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
2015:32 Kv Banken 6, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014-2015. Gertie Ericsson och Aja Guldåker.